



# Bokmeldinger

**Brita Brenna og Marit Anne Hauan (red.) 2018. *Kjønn på museum*. Trondheim, Museumsforlaget. 228 s.**

Anmeldt av Thomas Michael Walle.

«Hvordan tilpasses kjønnsteoretiske tilnærminger museenes allsidige virksomhet?» spør redaktørene Brita Brenna og Marit Anne Hauan i forordet til boka *Kjønn på museum*. På mangfoldige måter, kan man slå fast etter å ha lest boka, og ikke alltid på måter som uttrykker en forent forståelse av hva kjønn er og hvordan kjønn virker. Dette trenger ikke å være problematisk, all den tid kjønn er tema innenfor et utall vitenskapelige disipliner, og kjønnsforskningen i seg selv er tverrfaglig og disiplinoverskridende. Det skal likevel påpekes innledningsvis at denne mangfoldigheten i tilnærminger til kjønn som teoretisk felt, utfordrer den ambisjonen redaktørene uttrykker på vegne av boka som et «svar på en mangel på forskning og perspektiver som kan gjøre oss klokere på hvordan museer er kjønnnet» (s. 9). Dette skal jeg komme tilbake til.

Med unntak av den ene redaktøren, professor Brita Brenna ved Universitetet i Oslo, er samtlige bidragsytere tilknyttet Tromsø Museum eller Universitetet i Tromsø – som museet også er en del av. Med ønske om å styrke kjønnsperspektivet i forskning og utdanning, ble Brenna tilsatt i et treårig professor II-engasjement ved Tromsø Museum – Universitetsmuseet. Boka, som er et resultat av denne satsingen, består av ti kapitler i tillegg til redaktørens innledning.

Selv om den faglige og tematiske bredden er stor, er det arktiske, det nordlige og det samiske en fellesnevner. Her skiller Torbjørn Alms kapittel om *Etnobotanikkens kjønn* og fagfeltets kjønnsbetingede kunnskapshull, og Brita Brennans *Skeive utstillinger, rette linjer og fullpakkede perspektiver* seg ut, selv om Cathrine Baglo gjennom *Margrete Kreutz' historie* også beveger seg langt utenfor nordområdet der hun skriver fram subjektiviteten til en samisk kvinne som deltar på verdensutstillingene på slutten av 1800-tallet. Det samiske er også tema i Trude Fonnlands kapittel *Hvor var kvinnene?*, der hun ser kritisk på framstillingen av samiske religiøse praksiser som knyttet til den mannlige sfæren og den implisitte forståelsen av *noaiden* som en mann.

Anita Maurstad slår i *Se torsken – som hunn eller hann?* et slag for å kjønne torsken, slik vi gjør med en del andre dyr, samtidig som hun fastholder at denne kjønningen er en historisk og kulturell konstruksjon. Både Hanne Hammer Stien og Lena Aarekol tar utgangspunkt i mannseksklusive arenaer, i henholdsvis *Fremstillinger av kjønn i utstillingen «Flytende russisk»* og *Roald Amundsen – den husmoderlige polarhelten*, og kapitlene bidrar til å utfordre forståelsen av maskulin kompetanse og mannlig kjønnsidentitet på interessante måter. Også Marit Anne Hauan tar for seg en mannseksklusiv arena i *Kjønnede tablå i Polarmuseet*, gjennom analyse av en utstilt fangsthytte fra Svalbard, men hennes anliggende er å synliggjøre de kvinnene og det kvinnelige arbeidet som *ikke* vises fram. Samtidig påpeker hun at en

endimensjonal framstilling av fangstmen- nene, slik hun finner i utstillingstablået som hun selv var med på å utforme, også bidrar til en reduserende forståelse av maskuliniteter. Både Sveinulf Hegstads *Å søke etter kjønn* og Marianne Skandfers *Rapporter fra steinalderen. Kjønn og individ i arkeologiske feltrapporter* ser på koblingen mellom kjønnsrepresentasjon og kunnskapsforståelse, slik også ovennevnte Alm gjør i sitt kapittel, der underrepresentasjonen av kvinner får direkte og indirekte konsekvenser for hvordan vi forstår vår nære og fjerne fortid.

De ulike kapitlene viser hvordan det å anlegge et kritisk perspektiv på kjønn bidrar til å bevisstgjøre forfatterne om underliggende normer som de kanskje tidligere har tatt for gitt. Kjønn *gjør* noe, og gjennom bokas ulike bidrag ser vi hvordan et kjønns- perspektiv utvider, beriker og utfordrer det kunnskapsfeltet som forfatterne forvalter. Flere av bidragene tar utgangspunkt i en retrospektiv analyse av egne utstillinger eller dokumentasjons- og forskningsarbeider, der kjønn kommer inn som variabel eller analytisk prisme. Det kommer tydelig til uttrykk at dette har vært lærerikt og perspektivutvidende for forfatterne, og som leser blir man tatt med på en prosess der forfatternes undring og erkjennelse av kjønnsperspektivets relevans er et sentralt element i mange av tekstene. Dette bidrar i seg selv til at boka og de enkelte kapitlene er leseverdige.

Hva kjønn på museum er eller på hvilken måter museene kan sies å være kjønn, blir likevel ikke tydelig avgrenset eller avklart verken i innledningskapitlet eller ved gjennomlesing av boka. Nå skal det sies at det heller ikke har vært ambisjonen med boka å presentere en slik enhetlig analyse. Med støtte i Wera Grahns arbeid, en forsker som for øvrig er en gjenganger i flere av bidragene, skriver Brenna og Hauan at «Hvilke begreper og teorier man vil an-

vende, er avhengig av hva man studerer, hvilken kunnskap man vil oppnå. Dette er innsikt vi har tatt med inn i denne boka.» (s. 12). Hvis denne innsikten skulle kommet tydelig til uttrykk, burde de ulike bidragsyterne i større grad reflektert eksplisitt nett- opp over de begrepene og teoriene som tas i bruk, med en redegjørelse for hvorfor dette er hensiktsmessig i lys av den valgte problemstillingen. Men mange av kapitlene preges av en lite reflektert bruk av begrep knyttet til kjønn, og i den grad kjønns- teoretiske perspektiv nevnes er det i hovedsak veldig kortfattet, og noen ganger uten å vise til relevant litteratur. At kjønn *gjøres*, at det er en sosial konstruksjon, at kjønn er inter- seksjonelt, at kjønn er mangfoldig eller begrenser, er store faglige debatter innenfor kjønnsforskningen som vi i liten grad får kjennskap til gjennom lesing av boka. Det kritiske perspektivet som feministisk viten- skapsteori har bragt inn i en rekke fag- områder er synlig i flere av kapitlene og bidrar til analysene på interessante måter, men overraskende mange av forfatterne slipper det kjønnssteoretiske perspektivet i avslutningsdelen og gjør få forsøk på å koble sitt eget arbeid til kjønnssteoretiske debatter. Det finnes unntak, og det er kanskje ikke overraskende at særlig Brita Brennans analyse av feministiske og skeive utstillinger byr på interessant drøfting av ulike kjønnssteore- tiske perspektiver som bør ha relevans også innenfor kjønnsforskningsfeltet.

Redaktørene har altså lagt opp til «en bred definisjon av kjønn og et inkluderende kjønnsforskningsbegrep» (s. 12). Dette er både sympatisk og kan begrunnes faglig, selv om det kan virke som om dette i større grad har vært en refleksjon som har kommet i etterkant av satsingen på å løfte kjønns- perspektivet i museenes forskning og formidling enn noe som har vært formende for bidrags- yternes arbeid fra begynnelsen. Det slås fast i innledningen at kjønn har vært lite temati-

sert på museene, og vi skjønner at det her pekes på en kritisk refleksjon rundt kjønn. Det er mye ureflektert om kjønn på museene, og forestillinger om kjønn brukes ofte både bevisst og ubevisst når museene skal skape troverdige og autentiske framstillinger av fortid og samtid. Samtidig gjøres det ikke noe forsøk på å begrunne at denne påstanden om mangel stemmer, utover å vise til utenlandske eksempler (f.eks. Amy Levins *Gender, Sexuality and Museums* (2010), Gaby Porters *Seeing through solidity: a feminist perspective on museums* (1996), eller Wera Grahns ofte siterte *Genuskonstruktioner och museer. Handbok for genusintegrering* (2007)). Hvis vi anlegger en «bred definisjon» og et «inkluderende kjønnsforskningsbegrep» slik redaktørene oppfordrer til, vil det likevel kunne innvendes at det foreligger ganske mye kunnskapsutvikling, forskning og formidling i museene som omhandler kjønn med støtte i et kritisk kjønnsperspektiv. Ikke minst i det arbeidet som mange museumsansatte i flere tiår har gjort for å løfte fram og nyansere kvinners kulturhistorie. At jeg selv har forfattet en tekst med samme tittel som denne boka, *Kjønn på museum. En undersøkelse av fire leiligheter i Wessels gate 15* (2010), er i denne sammenhengen mest kuriøst. Poenget er uansett at ved å avvise eller ignorere det arbeidet som tross alt er gjort for å tematisere kjønn på museene, legger redaktørene lista høyt for hva boka *Kjønn på museum* skal bidra til på feltet. Og selv om

boka byr på interessant og tankevekkende lesing, er det min vurdering at den ambisjonen ikke er nådd.

Et oppsummerende kapittel kunne bidratt til å knytte de ulike kapitlene sammen og formidlet det som forfatterne i fellesskap bidrar med til kjønnsforskningsfeltet generelt og til kjønnsforskning på museene spesielt. Innledningskapittelet er samtidig knapt, og allerede etter fire og en halv side går forfatterne over til en presentasjon av de ulike bidragene. Det er uklart gjennom lesing av boka om dette har vært en kollektiv prosess, men de ulike kapitlene står ikke alltid så godt til hverandre teoretisk og flere av forfatterne hadde hatt nytte av å gå en runde med sin egen tekst i dialog med bidragsytere som behersker det kjønnteoretiske begrepsapparatet bedre. Også boka som ferdig produkt hadde fortjent en ekstra runde. Her er flere skrivefeil, manglende tabeller (som er nevnt i teksten) og en av bidragsyterne er utelatt i delen *Om forfatterne*.

Trass i disse kritiske merknadene er dette en bok som byr på mye interessant lesing, og som særlig viser hvordan kjønn kan, og burde, være et perspektiv i all forskning – også museumsforskningen. Enkeltartikler vil også være viktige bidrag til de respektive fagområdene som forfatterne hører til, og representerer forhåpentligvis bare starten på et uttrykt engasjement for å styrke kjønn som tema på museene.